

Paár Ádám:

(Ellen)forradalmi mozgalom az Egyesült Államokban?

A Tea Party eszmetörténeti és politikatörténeti gyökerei

Az elemzés célja, hogy bemutassa a Republikánus Párt háttországában 2009-ben megszerveződött grass-roots típusú protest és „népi” Tea Party mozgalmat, annak elveit, eszmetörténeti hátterét és szimbólumrendszerét. Az elemzés tézise, hogy a Tea Party nem írható le pusztán a szabad piacgazdaság védelmével. A mozgalom az amerikai alkotmány X. kiegészítése alapján az alkotmány merev értelmezését vallja, amely szerint a szövetségi kormányzat nem vonhatja magához azokat a feladatokat és hatásköröket, amelyeket a tagállamok és az állampolgárok maguk is képesek megoldani. A Tea Party számos prominens képviselője úgy interpretálja a mozgalmat, hogy az a „második amerikai forradalom”.

Vajon ez az állítás helytálló-e? Valóban, a Tea Party tekinthető forradalmi mozgalomnak, feltéve, hogy a forradalom kifejezést az 1789-et megelőző értelmében használjuk, így a forradalom ez esetben nem egy politikai vagy társadalmi rendszer radikális megváltoztatását, hanem egy korábbi állapothoz való visszatérést jelent. Mindez egybeesik azzal, hogy a mozgalom célja az alkotmány jeffersoni értelmezésének a védelme.

„A kormánynak való ellenállás szelleme oly fontos lehet bizonyos esetekben, hogy azt kívánom, mindig tartsák életben. Gyakran kerül majd rá sor tévedésből, de még így is jobb, mintha sohasem éledne fel.”¹

(Thomas Jefferson)

A liberális érzelmű Thomas Jefferson, a Függetlenségi Nyilatkozat megszövegezője, az Egyesült Államok harmadik elnöke a fenti idézet fényében valószínűleg a civil társadalom öntudatának és büszkeségének megnyilvánulásaként értékelné azt az alulról szerveződő, ún. grass-roots mozgalmat, amelyik 2009-ben egy, az Obama-adminisztráció egészségügyi törvénytervezete elleni teadélutánból nőtt ki. Ez volt a *Tea*

• Paár Ádám 2006-ban végzett az ELTE Bölcsészettudományi Karán történelem, 2008-ban pedig a Társadalomtudományi Karon politológia szakon. 2008-2009-ben a Miniszterelnöki Hivatalban gyakornokként dolgozott. 2012-ben befejezte a Társadalom- és Gazdaságtörténet Doktori Programot az ELTE-n. Doktori disszertációját Győr-Moson megye 1922-1947 közötti választási társadalomtörténetéről írja. Jelenleg a Méltányosság Politikaelemző Központ elemzője. Fő kutatási területe a 19-20. századi magyar és nemzetközi pártok és pártrendszerek, a protest mozgalmak, valamint a választási társadalomtörténet.

¹ Idézi: Hahner Péter: *Az Egyesült Államok elnökei*. Maecenas, 1998. 51. o.

Party mozgalom születésének pillanata (a találó, több jelentést hordozó elnevezésre később visszatérünk). Rövid időn belül Amerika-szerte teadélutánok szerveződtek.

Magyarországon a Tea Party mozgalom genezisének, szerveződésének, ideológiájának és programjának tudományos igényű feldolgozása még várat magára. A legtöbb hazai elemzés nem lépi túl a publicisztika eszközrendszerének és nézőpontjának a kereteit. A mozgalom reális, előítéletektől mentes értékelését megnehezíti a megfelelő távlat hiánya, a források szűkösége, valamint a téma médiaérzékenysége. Továbbá közép-európai szemmel van egy furcsaság: a Tea Party gazdasági tekintetben liberális, sőt libertariánus – a kis állam híve, mindenfajta állami beavatkozás ellenfele, az egyéni szabadságjogok védelmezője –, ugyanakkor érzékelhető, hogy ennek a liberalizmusnak a szociális tartalma más, mint amihez Magyarországon a rendszerváltás után a liberálisok hozzászórtak.

A mozgalom radikalizmusa, az Obama elnökkel kapcsolatos rasszista szlogenek („Menj vissza Kenyába”), az elnök hazafiságának, amerikai identitásának, sőt amerikai születésének, valamint keresztény vallásának megkérdőjelezése méltán váltott ki megdöbbenést sokakban, akik az Egyesült Államokra elsősorban úgy tekintettek/tekintenek, mint a politikailag korrekt beszédnek és az elnöki tekintély tiszteletének a mintaországára. A magyarországi, illetve közép-európai jobb-bal dimenzióban szemlélve a mozgalom kétarcúsága értelmezhetetlennek, zavarosnak látszik, úgy tűnik tehát, hogy egy paradoxonnal állunk szemben.

Mindezek a szempontok (valamint az idő rövidsége) közrejátszhatnak abban, hogy az Egyesült Államokban és azon kívül kevés tudományos feldolgozás született a témában. Kiemelkedik Lisa Disch, a Michigani Egyetem politológus professzorának *The Tea Party: the American „precariat”?* című tanulmánya. Disch a Tea Party támogatóit szokatlan módon értelmezi: a teadélutánosok *liberálisok* (a szónak az Egyesült Államokban használt értelmében, vagyis „baloldaliak”), amennyiben támogatják a szociális vívmányokat, de elítélik, hogy ők maguk kisebb mértékben részesülnek ezekből a juttatásokból és szolgáltatásokból, mint azok a mélyszegény csoportok, amelyek kevesebb adót fizetnek, így az ő segélyeiket egyre nagyobb mértékben a középosztály állja. A teadélutános tömeg saját életnívóját félti az obamai reformoktól.²

A Tea Partyval foglalkozó hazai publikációk kapcsán a szűköséggel szembesülhetünk. Unger Anna a mozgalom genezisééről írt *It's Party Time* című cikkében bemutatta a Tea Party nézetrendszerét.³ A Méltányosság Politikaelemző

² Lisa Disch: „The Tea Party: the American 'precariat' ”. OpenDemocracy, 2010.december 14. <http://www.opendemocracy.net/5050/lisa-disch/tea-party-american-%E2%80%9Cprecariat%E2%80%9D> internetről letöltve: 2012. augusztus 1.

³ Unger Anna: „It's Party Time”. Magyar Narancs, 2012. szeptember 2. http://magyarnarancs.hu/kulpol/amerika_jobbszele_-_its_party_time-74481 internetről letöltve: 2012. szeptember 2.

Központ szintén elemezte a mozgalom eszmetörténeti gyökereit, egyebek között a „populizmus hagyományával” magyarázva a mozgalom létét és sikerét.⁴

A Századvég Kiadó gondozásában megjelent *Nemzet és radikalizmus* című kötet az európai radikális jobboldali pártok egy részének profilját mutatja be, és bevezető tanulmányában csak érinti a Tea Party mozgalmat, olyan összefüggésben, hogy a baloldali (ez esetben az obamai) kormányzás minősége befolyásolhatja a jobboldali radikális mozgalom erősödését.⁵ Ez figyelemreméltó szempont, és valóban fennáll az analógia a nyugat- és észak-európai radikális jobboldal egy részével néhány jellegzetes vonást illetően (pl. elit- és pártellenesség, a jóléti állam és általában az állami beavatkozás kritikája).

Az ideológiai háttér, az elvek és szakpolitikai követelések tekintetében a Tea Party talán a Holland Szabadságpárttal és a Norvég Haladó Párttal mutat közelebbi rokonságot, a libertariánus értékrend és a szélsőséges piacpártiság, a bürokrácia-ellenesség, és a beavatkozó „nagy állam” kritikája alapján. Természetesen a Tea Party szervezői amerikai eszmetörténeti előzményekből és forrásokból merítenek, így ugyanazok a szlogenek másként hatnak az Egyesült Államokban, mint Európában.

Elemzésemben a Tea Party napirendjének, ideológiai hátterének, eszmetörténeti gyökereinek és jelképrendszerének részletes bemutatására törekszem, belehelyezve a mozgalmat az amerikai eszme- és politikátörténeti kontextusba. Ugyanakkor el kell tekintenem mind a mozgalom belső szerveződésének és médiaháttérének, mind választási szerepléseinek és kampányainak ismertetésétől, mivel ezek egy hosszabb és alaposabb tanulmány tárgyai lehetnek. A mozgalmat kulturális jelenségként kezelem, nem csupán politikai szereplőként.

A Tea Party deklarált értékrendje a mozgalom helyét egyértelműen az amerikai pártrendszer „jobboldali” szegmensében jelöli ki. Egyesek konzervatívnak tartják a mozgalmat, azonban ez a konzervativizmus – történelmi okokból fakadóan – részben más karakterisztikájú, mint az európai konzervativizmus: bizonyos jellemzők (vallás szerepe) ugyanazok, más jellemzők (a piac és az egyén elsőbbsége) különböznek az európai konzervatív sztenderdtől.⁶ Ezért fontosnak tartom az amerikai politikai konzervativizmus rövid felvázolását, annak megértését, hogy a konzervatív (valójában amerikai közegben gazdaságilag libertariánus) Tea Party miért fogalmaz markánsan bizonyos gazdasági és morális kérdésekben.

⁴ Paár Ádám: „Egy protest mozgalom az Egyesült Államokban”. Méltányosság Politikaelemző Központ, 2010. július 27. <http://www.meltanyossag.hu/files/meltany/imce/doc/ip-teaparty-100727.pdf>, internetről letöltve: 2012. október 2.; Paár Ádám: „Létrejöh-e a magyar Tea Party mozgalom?” Méltányosság Politikaelemző Központ, 2012. augusztus 14. <http://www.meltanyossag.hu/node/2435>, internetről letöltve: 2012. október 10.

⁵ Lánczi András: *Nemzet és radikalizmus. Egy új pártcsalád felemelkedése. Századvég*, 2011.13. o.

⁶ Szánthó Miklós: „Jobboldal és neokonzervatívok az Egyesült Államokban”. *Külügyi Szemle*, Vol. 7., No. 2. (2008), 96-128. o.

Egy jelenség

A „teadélután” kifejezést 2009 februárjában *Rick Santelli* gazdasági újságíró „dobta be” a Chicagói Kereskedelmi Testületben tartott Obama-ellenes filippikájában. Santelli értett hozzá, hogyan korbácsolja fel az amerikai adófizető kisember elégedetlenségét és dühét: „*Ez Amerika (...) Hányan akarják önök közül a szomszéd jelzalogát kifizetni, akinek egy extra fürdőszobája van, és nem tudja kiegyenlíteni a számlát?*”⁷

Santelli ötletét (teadélutánnal egybekötött tiltakozás a jelzaloghitelek megsegítése ellen) egy *Keli Calender* nevű tanár valósította meg.⁸ 2009. szeptember 12-én a Tea Party a Kongresszus előtt tartotta első demonstrációját. Hamarosan kiderült, hogy a teadélutánosok nem intézhetőek el egy kézlegyintéssel.⁹ A Tea Party a Republikánus Párt háttérjében szerveződött meg, de idővel túllépett a párt mainstream irányvonalán. A 2010-es kongresszusi előválasztásokon történt meg az „áttörés”: több államban (Kentucky, Delaware, Dél-Karolina, Colorado) a Tea Party által támogatott republikánus jelölt nyerte meg az előválasztásokat a párt hivatalos jelöltjével szemben.¹⁰

A Republikánus Pártnak eleinte jól jött a grass-roots jellegű mozgalom támogatása, de aztán a párt mérsékelt politikusai riadtan vették észre, hogy a mozgalom a politikai elit egészével szemben fogalmaz meg kritikát. *Sarah Palin*, a 2008-as elnökválasztás republikánus alelnök-jelöltje volt egy időben a Tea Party kedvence, hogy aztán mások – *Michelle Bachmann*, *Rick Perry* – versenyezzenek a mozgalom kegyeiért.¹¹

A teadélutánokon a legelképezetőbb dolgokkal támadták a kormány reformterveit. Az egészségügyi tervvel kapcsolatban azt híresztelték, hogy ún. halálbizottságok fogják eldönteni, mikor kell abbahagyni az idős emberek kezelését – ehhez tegyük hozzá, hogy az idősök körében magasabb a republikánus szavazók aránya.¹² Az egészségügyi reformot rendszeresen a holokauszttal, illetve a náci eutanázia-programmal hasonlították össze. A nem is oly burkolt Hitler-Obama párhuzam, amellyel a teadélutánosok előszeretettel éltek, jól mutatja, milyen végletesen polarizált az amerikai politika.

⁷ Jonathan Alter: *Az ígélet. Obama első elnöki éve*. Geopen, 2010. 352. o.

⁸ Uo. 352. o.

⁹ Unger: i. m. 11. o.

¹⁰ „Christine O’Donnell’s big win in Delaware sends message to Republican establishment”. *The Washington Post*, 2013. szeptember 16. <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/09/15/AR2010091506986.html>, internetről letöltve: 2012. október 14. „S. Carolina Candidate Shrugs Off History’s Lure”. *The New York Times*, 2010. június 5. http://www.nytimes.com/2010/06/26/us/politics/26scott.html?_r=0, internetről letöltve: 2012. szeptember 3. Paár: „Egy protest mozgalom az Egyesült Államokban”. i. m.

¹¹ Bachmann és Perry egyaránt elindultak a 2012-es választáson pártjuk jelöltségéért, sikertelenül.

¹² Alter: i. m. 353. o.

A Tea Party mozgalom vezetői és tagjai „szocializmusnak” bélyegezték és bélyegzik ma is az autógyárak és a tönkrement jelzáloghitelesek részére nyújtott szövetségi mentőcsomagokat, a kötelező egészségbiztosítást, a szén-dioxid kibocsátás csökkentését célzó előírásokat. Meg vannak győződve arról, hogy a szövetségi kormányzat reformtervei egy arctalan, bürokratikus, elnyomó hatalom kialakulásához vezetnek, amelyet a „szocializmus” fogalmával jelölnek. Mivel az Egyesült Államokban soha nem létezett szocialista rendszer, még csupán szociáldemokrata típusú jóléti állam sem, ezért a mozgalomba bekapcsolódó amerikai kisemberek nem rendelkeznek viszonyítási alappal. Számukra a szocializmus az amerikai tradícióktól idegen „erős államot”, a szövetségi kormányzat hatalmának növekedését jelenti.

Idővel a rasszizmus is beszivárgott a Tea Party soraiba, ami megkímélte a kormányt a mozgalom lejáratásától – ezt a szívességet megtették olyanok, mint Mark Williams, a *Tea Party Express* vezetője, aki a muszlimokat sértegette, Glenn Beck, a *Fox News* csatorna szerkesztője, aki Obamát fehérgyűlölettel vádolta, valamint azok a teadélutánosok, akik Obama kigúnyolásával vagy a konföderációs zászló lengetésével fejezték ki a véleményüket.¹³

A Tea Party fellépése váratlanul érte mindkét nagy politikai tábor. A válság következtében az egész világon tendencia lett a *mainstream* pártokból való kiábrándulás és a pártrendszerekkel szembeni protest hangulat. De aligha gondolta bárki, hogy ez a hullám a stabilnak vélt amerikai politikai rendszert is megérinti.

A név, és ami mögötte van

A Tea Party erőssége a figyelemfelkeltő, és több asszociációs lehetőséget hordozó név. A Tea Party egyaránt jelenthet „teadélutánt” és „teapártot”, így egyrészt a mozgalom látszólag politikamentes, civil jellegét hangsúlyozza, másrészt a mozgalom tagjai által gyűlölt párt szót egy meglepő, ironikus összefüggésbe helyezi bele.

Mindemellett egyes vélekedések szerint a „Tea” szó az adónövelés-ellenes jelszó rövidítése, és a *Taxed enough already*, vagyis *adóztunk már eleget* szlogen keresendő a mozgalom neve mögött.¹⁴

Valószínűleg azok állnak közelebb az igazsághoz, akik a történelmi összefüggést keresik a név mögött. A teadélután kifejezés az 1773-as bostoni teadélutánra (*Boston Tea Party*) utal, amelynek során Boston kikötőjében amerikai hazafiak, tiltakozva a briteknek kedvező vámtörvény miatt, megsemmisítették az angol hajók teakészletét. Ez egyben egyfajta jeladás volt az amerikai függetlenségi háborúra. Az incidens

¹³ Uo. 376. o.

¹⁴ Uo. 185. o.

jelentőségét nem tudjuk kellően értelmezni, ha nem vesszük figyelembe, hogy mi volt az amerikai lakosok legnagyobb sérelme az anyaországgal szemben. Nem pusztán az adózás kérdése. Hanem az, hogy az amerikai gyarmatok nem rendelkeztek képvisellel a brit parlamentben. A Westminsterben úgy hoztak törvényeket, hogy a törvényhozásba az amerikaiaknak nem volt beleszólásuk. Sőt a konfliktus gyökere még mélyebbre nyúlt a képviseletnél is: az amerikaiak nagyobb szabadságban éltek, mint a brit lakosság átlaga, és szülőföldjük autonóm igazgatása, valamint életmódjuk nem volt többé összeegyeztethető a brit törekvésekkel.

Az amerikai függetlenségi háború vezetői az angol *whig* hagyományokon nevelkedtek, szentnek és sérthetetlennek tekintették a brit polgárt megillető szabadságjogokat, és nem túrták el, hogy jogaikat alávegyék az önkénynek. Ugyanakkor a gyarmati lakosok – sajátos feltételekből fakadóan – tágabban értelmezték a szabadságot, mint a hierarchikusabb társadalmi struktúrába rendeződött anyaországiak. Hiába volt az amerikai gyarmatosok többsége túlnyomórészt brit, vagyis etnikumban, nyelvben, kultúrában és mentalitásban nem különböztek az anyaországiaktól, mégis, a sajátos amerikai környezeti és társadalmi feltételek (gyarmati autonómia, az anyaországinál egalitáriusabb társadalom) előbb-utóbb elkerülhetetlenné tették a konfliktust, és végül – kényszerből is – egy új nemzet születéséhez vezettek. De a függetlenségi háború vezetőinek kiindulópontja egyértelműen az Európa-szerte csodált és irigyelt „brit szabadság” volt, amelyet szerintük az anyaország maga sértett meg. A Tea Party kifejezés tehát olyan hagyományt hordoz, amelyik a szabadságjogok, és az azokon alapuló életforma tiszteletét és védelmét, valamint az önkény elleni harcot fejezi ki.

Eszmetörténeti előzmények

Mint minden politikai irányzat és mozgalom, a Tea Party sem a „habokból” bukkant fel. A mozgalom gyökerét alkotó eszmetörténeti hagyományok közül – a teljesség igénye nélkül – hármat tárgyalok e fejezetben: az alkotmány „merev értelmezésének” jeffersoni tradícióját, karöltve a föderalizmus „merev értelmezésével”, az *Ayn Rand*-féle libertarianizmust és szélsőséges individualizmust, amelyik kimutatható a mozgalom számos vezetőjének gazdaságpolitikai elveiben, és végül a „népi” értelmiségellenességet.

Az Egyesült Államok történetén végighúzódik a vita, hogy a szövetségi kormányzat milyen mértékű hatalom gyakorlására jogosult. Az amerikai alkotmányt megszővegező „alapító atyák” attól tartottak, hogy a központi hatalom alkalomadtán zsarnoksággá fajulhat. Mivel az alkotmányt nem érezték elegendő biztosítéknak az önkényuralom veszélyével szemben, ezért léptették életbe 1791-ben a *Bill of Rights*

(Jogok Törvénye) néven híressé vált első tíz alkotmánykiegészítést, amelyek a tagállamok és a nép jogait bástyázták körül az elnöki hatalommal, a szövetségi kormányzattal szemben. A Bill of Rights által tartalmazott cikkelyek közül a legjelentősebb a X. alkotmánykiegészítés, amelyik elhatárolja a szövetségi kormányzat és a tagállamok jogosítványait, kijelentve, hogy „*az alkotmány által az Egyesült Államokra rá nem ruházott, de az egyes államoknak meg nem tagadott jogok az államokat, illetve a népet illetik.*”¹⁵

Bár úgy tűnhetett, hogy a Bill of Rights révén sikerült kellő mértékben biztosítani a jogkörök elhatárolását, az 1790-es években a nemzeti bank megalapítása körüli politikai konfliktus felszínre hozta a különböző alkotmányértelmezések vitáját. A korabeli pénzügyminiszter, *Alexander Hamilton* tervét a nemzeti bank létrehozásáról legalább akkora, ha nem nagyobb elutasítás övezte, mint Barack Obama egészségügyi reformját. Sokan attól féltek, hogy a központi bank léte az első lépés a szövetségi kormányzat hatalomkoncentrációja, vagyis az önkényuralom felé. A pénzügyminiszter a nemzeti bank vitájában megfogalmazta a „beleértett hatalom” elvét. Ennek lényege, hogy az alkotmány felhatalmazta a kongresszust minden olyan „szükséges és megfelelő” törvény megalkotására, amelyik az *alkotmányban konkrétan megjelölt jogkörök ellátását elősegíti.*

Hamilton rugalmas alkotmányértelmezésével szemben *Thomas Jefferson* és követői az alkotmány „merev értelmezését” vallották: a Bill of Rights X. cikkelye alapján elutasították, hogy a szövetségi kormányzat olyan jogkört vonjon magához, amelyre az alkotmány *nem adott kifejezetten felhatalmazást* a központi hatalom számára. A hamiltoni és jeffersoni világvég közötti viták mentén alakult ki az első amerikai pártrendszer: Hamilton és hívei a Federalista Pártban, Jefferson és követői a Demokrata-Republikánus Pártban tömörültek.¹⁶

Korántsem csak elvont alkotmányos vitáról volt szó, a szembenálló felek világosan körülhatárolható szociológiai csoportok érdekeit kívánták védelmezni. Hamilton a keleti parti, túlnyomórészt angolszász etnikumú és kultúrájú jómódú rétegekre támaszkodott (elitizmus). Ezzel szemben Jefferson meg akarta tartani Amerikát a szabad emberek köztársaságának. Ennek megfelelően támogatói a nyugati határvidék (frontier) német, skót és ír származású farmerei, valamint a déli államok lakosai közül kerültek ki. Ezek a rétegek ugyanolyan bizalmatlanok voltak a keleti parti nagypolgári elittel szemben, mint Nagy-Britanniával. Többre becsülték az egyéni szabadságot, mint a gazdasági hatalmat, és féltek mindentől, ami jogaikat veszélyezteti, különösen az állam hatalmának növekedésétől tartottak (hiszen őseik vagy éppen

¹⁵ „The powers not delegated to the United States by the Constitution, nor prohibited by it to the states, are reserved to the states respectively, or to the people.” *The Constitution of The United States of America*. Amendment X. Applewood Books, é. n. 20. o.

¹⁶ Hahner: i. m. 30. o.

maguk az államhatalom zsarnoksága miatt hagyták el európai hazájukat). Leegyszerűsítve tehát azt mondhatjuk, hogy a „hamiltoni” Észak-kelet állt szemben a „jeffersoni” Déllel és Nyugattal. Jeffersonnál a kisemberek a fiatal köztársaság támaszai, míg Hamilton erős biztosítékokat akart az állam működésére nézve (nemzeti bank, állandó hadsereg, haditengerészet), és ehhez a szövetségi kormányzat hatáskörének bővítése szükségeltetett.¹⁷

A jeffersoni ideát, amely szerint a központi kormányzat semmilyen évrre hivatkozva nem vonhatja el a tagállamok és a nép jogait (hiszen azokat Isten adta, nem a központi hatalom), ma a Tea Party mozgalom artikulálja a politikai mezőben. Ugyanúgy, mint akkor, ma is az idealizmus és az amerikai különlegesség tudata jelenti a társadalmi tiltakozás táptalaját. A teadélutánosok, saját retorikájuk szerint, a kétszáz évvel ezelőtt élt amerikai patrióták mintáját követik. Kétszáz évvel ezelőtt a monarchia, ma a jóléti állam jelentette Európát a szövetségi kormányzat reformjai ellen tiltakozók számára, és a kettő között a kapcsolatot az erős, beavatkozó állam képe teremti meg.

Az Egyesült Államokra a 19. században úgy tekintettek, mint a „lehetőségek országára”, amelyben – szemben Európával – ősdi előjogok nem akadályozzák az egyén érvényesülését, feltéve, ha az egyén szorgalmas, kitartó, takarékos és állhatatos, vagyis elfogadta az első (angolszász, protestáns) telepeseknek és az „alapító atyáknak” tulajdonított normákat. A hitetlenek meggyőzésére ott voltak a nyilvánvaló példák: Abraham Lincoln pályája egy farmer gerendaházából ívelt a Fehér Házig, a skót bevándorlók gyermeke, Andrew Carnegie munkásból lett acélgyáros.

Nem véletlen, hogy a századvégi szélsőséges individualizmus prófétáinak szavai sehol nem találtak olyan megértő fülekre, mint az Egyesült Államokban. Olyanok visszhangozták az angol filozófus, Herbert Spencer szociáldarwinista tanait, mint William Graham Sumner, aki szerint a társadalom dinamikáját, akárcsak a természetben, a létért folyó küzdelem szabja meg, és ebben a gyengék, azok, akik nem eléggé állhatatosak, akik nem képesek megragadni a lehetőségeket, elbuknak. A szociáldarwinista retorika muzsika volt mindazok fülének, akik öngazolást kerestek a szociális gondoskodás elvetésére, és a bevándorlók jelentette olcsó, nagy tömegű munkaerő kizsákmányolására.¹⁸

Ez a szélsőséges individualizmus a 20. században becsatornázódott a libertarianizmusba. A Tea Party mozgalomra közvetetten hatást gyakorol az orosz születésű amerikai író és filozófus, Ayn Rand libertariánus és szélsőségesen individualista eszmerendszere, amelyet *Az ősforrás* és a *Veszett világ* (eredeti címe: *Atlasz megrázza magát*) regényeiben fejtett ki. Rand az egyén teljes szabadságát, az

¹⁷ Uo. 30-31.o., Charles Sellers - Henry May - Neil R. McMillan: *Az Egyesült Államok története*. Maecenas, 1999. 86-89. o.

¹⁸ Sellers - May - McMillan: i.m. 231. o.

egyéni önzés jogát hirdette, és az ember lényével ellentétesnek tartott bármilyen állami beavatkozást. Filozófiai rendszere, amelyet *objektivizmusnak* nevezett, hatást gyakorolt az amerikai ún. „új jobboldal” nemzedékére, amelyik az 1980-as években gyökeresen szakítani kívánt a jóléti állam ideájával.

Rand szélsőséges libertarianizmusa befolyást gyakorol a Tea Party mozgalomra, amelynek tagjai szinte kultikus személyiséget látnak az írónőben. A Tea Party mozgalmat elindító Rick Santelli, valamint Paul Ryan, a képviselőház gazdasági bizottságának elnöke (aki a 2012-es elnökválasztáson Mitt Romney alelnökjelöltje volt) Rand követőinek vallják magukat, legalábbis ami a gazdaságfilozófiát érinti.¹⁹ Azonban van némi „probléma”: Rand ateista meggyőződése nehezen egyeztethető össze az amerikai vallásossággal. A római katolikus Ryan a kampány során magyarázkodásra is kényszerült Rand iránti rajongása miatt.²⁰

Végül szólni kell egy furcsának tűnő jelenségről: az amerikai Középnnyugat és Dél lakosságának nagy részét jellemző értelmiségellenes attitűdről, amelyik egyik formája az „Európa-csodálónak”, kozmopolitának és vallástalannak tekintett keleti parti politikai és szellemi elit iránti ellenszenvnek. Aki szellemi fölényben van, és hozzá még a legjobb iskolákban tanult, és esetleg felső körök segítik a pályáját, az mindig gyanús. Ráadásul a 20. században az amerikai kisember által vallott mítoszok az amerikai kivételességről, az „amerikai álomról” megrendültek (ha tudatformáló hatásukat nem is veszítették el).

Ez a folyamat az 1920-as évek végén, a gazdasági válsággal vette kezdetét. Ezért nagyon könnyű Washington és az önmagát újratermelő (hosszú időn keresztül keleti parti), magasan iskolázott elitet felelőssé tenni a problémákért – ezzel az „okoskodó”, elitista szűk réteggel lehet(ett) szembeállítani a hagyományos értékekhez ragaszkodó, ám a rossz gazdasági és politikai döntéseket elsősorban megsínylő kisembert, a kékgalléros tömegeket, az „igazi Amerika” képviselőit. Mindez egyfajta sajátos amerikai „osztályellentétet” eredményezett, amelynek logikája szerint az amerikai kisember hazafiasabb és vallásosabb, az amerikai értékekhez ragaszkodóbb, mint a keleti parti liberális értelmiség.²¹

¹⁹ Megan Gibson: „The Tea Party and Ayn Rand’s Atlas Shrugged”. Guardian, 2011. április 22. <http://www.guardian.co.uk/commentisfree/cifamerica/2011/apr/22/tea-party-movement-republicans>, internetről letöltve: 2012. augusztus 1.

²⁰ Garry Weiss: „Is Paul Ryan for or against Ayn Rand?” CNN, 2012. augusztus 14. <http://edition.cnn.com/2012/08/14/opinion/weiss-ryan-rand/index.html>, internetről letöltve: 2012. szeptember 1.

²¹ Sok homo novus – a vad antikommunista McCarthy szenátortól kezdve, aki egy wisconsini farmon kétkezi munkásként kezdte a pályáját, az ugyancsak szegény családból származó Nixonon át Reaganig – meglovagolta az elittel és az értelmiséggel szembeni negatív érzelmeket. Az 1930-as, 1940-es években a New Deal bírálói a keleti parti patrícius Roosevelttel szemben aknázták ki az értelmiségellenes érzelmi munícióját. Magyarics Tamás: *Az Amerikai Egyesült Államok rövid története*. Kossuth, 2008. 100. o.

(R)evolúció: egy fogalom karrierje

Miután számba vettük az eszmei hagyományokat, feltehetjük a kérdést: van-e létjogosultsága az Obama-adminisztráció reformjainak ellenálló Tea Party mozgalmát forradalminak vagy ellenforradalminak nevezni? A kérdés attól függ, miben látjuk akár a forradalom, akár az ellenforradalom jelentését. Nem feladatunk a forradalom-elméleti szakirodalom részletes ismertetése, ezért csak abból a szempontból tekintjük át a forradalom szó jelentésváltozását, hogy értelmezhetővé tegyük a Tea Party „forradalmi” (?) jellegét.

A magyar „forradalom” szó alig képes visszaadni azt a jelentést, amelyet a legtöbb nyugati nyelvben ez a szó kifejez. A szó töve a „forr” ige, akárcsak a „forrongásé”, vagyis a magyar kifejezés eleve a törésre, a konfliktusra helyezi a hangsúlyt, szemben az eredeti *visszafordulásra*.²² A francia forradalomnak köszönhetően nyerte el a forradalom szó ma széles körben használt jelentését: egy régi rendszer radikális, gyökeres megváltoztatását. 1830-tól pedig, a romantika korában végleg az erőszakos, szenvedélyes változtatás értelemben kezdték használni a forradalom kifejezést.²³

A forradalom időszaklétele is megváltozott: az ideális múlt (aranykor) helyett a jövő államának, társadalmának felépítése lett a forradalom célja. Ironikus módon a forradalom szó korábbi jelentését (egy régi állapot visszaállítását) az ellenforradalom kifejezés vette át, amelyik természetesen a forradalmárok számára negatív kicsengésű. Az „ellenforradalom” szó egyúttal arra is utal, hogy a forradalom ellenfelei is a forradalom által alkalmazott eszközökhöz nyúlnak saját érdekeik védelmében.

Az amerikai alapító atyák a forradalom szót a régi jelentésében használták: ők nem egy utópisztikus társadalmat kívántak alkotni, hanem a whig hagyományok hordozójaként a minden brit állampolgárt megillető „rég” angol szabadságot kívánták védelmezni. Interpretációjukban maga a brit parlament szegte meg a társadalmi szerződést azzal, hogy képviselő nélkül hozott törvényeket a gyarmatok lakosaira nézve. Az alapító atyáktól mi sem állt távolabb, mint a közvetlen demokrácia: elitisták voltak, félték a tömegek zsarnokságától, éppúgy, ahogyan a királyi önkényuralomtól. Az amerikai alkotmány körüli vitákban arra törekedtek, hogy megtalálják a középutat a monarchia (egy ember uralma), az oligarchia (kevesek uralma) és a demokrácia

²² A legtöbb nyugati nyelvben a „forradalom” kifejezés a latin *revolvere* igére és a *revolutio* (visszafordulás) főnévre vezethető vissza (pl. angolul: *revolution*, franciául: *révolution*, németül: *die Revolution*). Visszafordulás értelemben használta a kifejezést Kopernikusz a *De Revolutionibus Orbium Coelestium* (Az égi pályák körforgásairól) című könyvében. Hahner Péter: A forradalom fogalmáról. *Magyar Tudomány*, Vol. 169., No.8. (2008), 920. o.

²³ Uo. 926. o.

(népuralom) között. Végül ezt az „arany középutat” a szövetségi kormányzat és a tagállami jogok kényes egyensúlyán alapuló föderalizmusban találták meg.

A Tea Partyt sok szimpatizánsa a „második amerikai forradalomnak” nevezi. Egyebek között így nyilatkozott Sarah Palin, Alaszka volt kormányzója, és a 2008-as kampányban a republikánus John McCain alelnökjelöltje is. Obamát „szocialistának” nevezik, vagyis éppen azt vetik szemére, hogy forradalmárként dűlja szét a stabilnak tűnő amerikai értékeket és életmódot. A *Voting America* nevű Tea Party-s honlap nyíltan hirdeti a „második forradalom” kezdetét. A honlap a forradalmat a szó 1789 előtt használatos (vagyis mából nézve ellenforradalmi) jelentésében használja: követelésként megfogalmazza „az alkotmányos gyökerekhez való visszatérést” és az „alapító atyák elveinek megalapozását”.²⁴ Hogy a honlap készítői minek tartják Obamát és a demokratákat, az már a nyitólapról kiderül: „Elnök úr, az Ön szocialista pártjának vége”.²⁵

Politikai konzervativizmus az Egyesült Államokban

A konzervatívok általában tagadják, hogy kidolgozott ideológiát képviselnének. A konzervativizmus inkább világszemlélet, attitűd. Mannheim Károly a konzervativizmus időátélésére helyezte a hangsúlyt: „ameddig a liberálisoknál a jövő volt minden, a múlt semmi, addig a konzervatív időátélés a kötöttségi élmény leglényegesebb megerősítését a múlt jelentőségének feltárásában találja meg, az értékről tanúskodó idő feltárásában.”²⁶

Ebből fakad, hogy a konzervatívok számára a múlt referencia, amelynek értékei pusztán régiségük folytán megőrzésre érdemesek, szemben a liberálisok és a baloldal absztrakt igazság- és bizonyosság-keresésével: „a konzervatív számára minden fennáll, csak azért van tele gyümölcsöző pozitivitással, mert lassan és fokozatosan keletkezett. Nemcsak a múltba merül ezáltal először a pillantás és kiemeli azt a feledésből, hanem a jelenléte válik itt élménnyé az elmúlnak.”²⁷ A konzervatívok Edmund Burke, a konzervativizmus atyja óta hangsúlyozzák, hogy csak az organikusan kifejlődött intézmények és tekintélyek képesek tiszteletet kiváltani.²⁸

Különösen nehéz a konzervativizmus értelmezése az amerikai pártrendszerben, hiszen a két nagy párt esetében régóta gyűjtőpártokról beszélhetünk – szociológiai és ideológiai értelemben egyaránt. Ráadásul az Egyesült Államokban – az eltérő társadalomfejlődésből fakadóan – nem alakult (alakulhatott) ki a történelmi

²⁴ *Voting American* honlapja: <http://votingamerican.wordpress.com/tag/second-american-revolution/>, internetről letöltve: 2012. szeptember 5.

²⁵ Uo., internetről letöltve: 2012. szeptember 5.

²⁶ Mannheim Károly: *Ideológia és utópia*. Kossuth, 1971. 142. o.

²⁷ Uo. 142. o.

²⁸ Edmund Burke: *Töprengések a francia forradalomról*. Atlantisz-Medvetánc, 1990. 179. o.

konzervativizmus. Így az amerikai közbeszédben a „konzervatív” a lényegében liberális (valójában 18. századi angolszász whig) alapon nyugvó amerikai társadalmi és gazdasági rendszer védelmezőjét jelenti, míg „liberálisnak” a baloldaliakat nevezik.

Hagyományosan az 1854-ben alapított Republikánus Pártot (becenevén az *Old Great Party*-t, vagy OGP-t) tekintik a konzervatívok pártjának. Ez annyiban igaz, hogy a Republikánus Pártra szavaznak a magukat konzervatívnak vallók, és a párt a kulturális és morális kérdésekben a konzervatív álláspontokat karolja fel. Azonban a republikánusok nem mindegyike konzervatív, és az 1930-as évekig, a demokrata párti Franklin D. Roosevelttel nevéhez fűződő *New Deal* reformfolyamatáig a párt egyáltalán nem számított konzervatívnak.

A Republikánus Párt konzervatív irányba tolódását meghatározta versenytársa, a Demokrata Párt mozgása az 1930-as évektől az 1960-as évekig terjedő időszakban: ezekben az évtizedekben a demokrata elnökök programjai – Roosevelttel mellett Kennedy *New Frontier* programja és Lyndon B. Johnson *Great Society* programja az 1960-as években – átformálták a Demokrata Párt arculatát. A párt fokozatosan felvállalta a társadalmi igazságosság képviselőjét, a gazdagok és szegények közötti életminőségi különbségek szűkítését, és ennek megfelelően a nagyobb állami beavatkozás programját.²⁹ Az 1960-as éveket ráadásul végigkísérte egy generációs lázadás, a szexuális forradalom valamint az elnyomott vagy hátrányos helyzetű csoportok (nők, afroamerikaiak, indiánok, spanyol ajkú bevándorlók, melegek) polgárjogi mozgalmainak megjelenése is. E két, egymástól független tényező – a Demokrata Párt „baloldali” fordulata és az 1960-as évek társadalmi megmozdulásai – együttesen idézték elő a konzervatív „ellenforradalmat” (benne a később *neokonzervatívnak* nevezett, kiábrándult urbánus liberálisokból álló értelmiségi csoporttal), amelyet a Republikánus Párt artikulált a politikai életben.

Az 1960-as években az eredetileg a fajgyűlölettől (főleg Délen) nem mentes Demokrata Párt nyitott az afroamerikai lakosság felé, amelynek nagy tömegei éltek mélyszegénységben, a fehér lakoságnál rosszabb műveltségi és egészségügyi viszonyok közepette. A demokrata párti kormányok állami intézkedéssorozattal teremtették meg az emancipáció lehetőségét az afroamerikaiak számára. Ez az intézkedéssorozat drámai fordulatot eredményezett a Demokrata Párt fellegvárában: 1964-ben az a Barry Goldwater szenátor nyerte el hat déli állam elektori szavazatait, aki a Republikánus Párt jelöltjeként indult a demokrata párti Johnson ellenfeleként.

²⁹ A demokrata párti kormányok sorra hozták a jelentős törvényeket az oktatás, az egészségügy, a lakásügy, a környezetvédelem, a víztisztaság, a fogyasztóvédelem területén. Soha korábban ilyen mélyen nem avatkozott bele a szövetségi kormányzat a társadalom és a gazdaság működésébe. Ld. erről bővebben: Sellers - May - Mcmillan: i.m. 366-367., 374-375. Szánthó, 2008. i.m. 100. o.

Ezzel nyilvánvaló lett, hogy a Dél saját konzervatív világképét választja, nem pedig az ahhoz hűtlenné lett Demokrata Pártot.³⁰

Az 1964-es választás vízválasztónak tekinthető az amerikai politikai életben: ettől kezdve erősödött fel, és kulturális tartalmakkal telítődött az amerikai politika polarizációja. Az 1964-es választáson a radikálisan antikommunista Goldwater, a szövetségi kormányzat beavatkozásának esküdt ellenfele vereséget szenvedett Lyndon B. Johnstól. Goldwatert könnyű volt lejáratni, mert ellenezte az 1964-es polgárjogi törvényt. Az arizonai szenátor azonban ráértett arra, hogy sokan félelemmel tekintenek a szövetségi kormányzat hatáskörének terjeszkedésére. Ekkor kezdődött a Dél jobbratulódása – válaszul a Demokrata Párt balratulódására. A hatvanas években formálódott ki a demokrata párti kormányok reformjaival, a jóléti állam kiépülésével, a polgárjogi mozgalmakkal és nemzetközi téren az enyhülés politikájával szembenálló konzervatív „csendes többség”.³¹

Ekkor emelkedett fel a nyugati államokból érkező néhány politikus csillaga, akik a keleti parti *establishment*, a „vajszívű” liberálisok elleni lázadás képviselőiként, és a szövetségi kormányzat hatalmával szemben az amerikai értékek és életmód magányos védelmezőiként tűntek fel. Nyugati politikus volt az antikommunista politika mindhárom korai meghatározó egyénisége: az arizonai Barry Goldwater, a kaliforniai Richard M. Nixon és Ronald Reagan.³² Közülük Reagan vitte sikerre az antikommunizmus zászlaját.

Az 1950-es, 1960-as években az amerikai konzervatív mozgalomnak több irányzata alakult ki. George Nash amerikai történész három irányzatot különböztetett meg: a szabadság-problematikára fókuszáló libertariánusokat, a neokonzervatívokat és a militáns antikommunistákat. Más vonatkozásban az amerikai konzervatívok táborán belül libertariánusokat, *ókonzervatívokat*, *paleokonzervatívokat*, neokonzervatívokat és *szociális konzervatívokat* szokás megkülönböztetni. Nincsen mód ezeknek az irányzatoknak a részletes bemutatására. Szerencsére néhány mű magyar nyelven is olvasható az amerikai konzervativizmus jellegéről és gyökereiről, valamint a konzervatív irányzatokról.³³ Ami a sokféle konzervatívokban közös, az a piacgazdaság védelme, a gazdasági életben az egyenlőtlenségek tolerálása, a külpolitikában a nemzetközi szervezetek iránti bizalmatlanság, végül pedig a szövetségi kormányzat hatalmának kritikája (bár utóbbi téren a neokonzervatívok pragmatikusak).

³⁰ Hahner: i. m. 278. o.

³¹ Sellers - May - Mcmillan: i.m. 374. o.

³² Erről a kérdéstről, a nyugati mentalitás és az antikommunizmus összefüggéséről részletesen ír: Orbán Anita: *Az antikommunizmus hatása az amerikai konzervativizmusra*. Károlyi Palota - Hamvas Béla Intézet, 2003.

³³ George H. Nash: *The Conservative Intellectual Movement in America Since 1945*. Intercollegiate Studies Institut, 1998. Matolcsy György: *Amerikai birodalom. A jövő forgatókönyvei*. Heti Válasz Lap- és Könyvkiadó, 2004. Szánthó Miklós: i. m. 96-128. o. Békés Márton: *Az amerikai neokonzervativizmus*. Századvég Kiadó, 2008.

Az 1970-es években Nixon, majd az 1980-as években Reagan meg- és újraválasztása jelezte, hogy az ún. „csendes többségnek” elege van a 60-as évekbeli ellenkultúrából, a kisebbségek tiltakozásából, a demokrata párti kormányok jóléti törekvéseiből és a külpolitikai passzivitásként megélt enyhülési politikából. A „csendes ellenforradalom” keretében az 1968-as választást követő tíz választáson hétszer republikánus elnököt választottak meg.³⁴ Ekkorra formálódott ki a Republikánus Párt jobboldali pozíciója és konzervatív karaktere. Nixon – ráérezve a várakozásokra – az „új föderalizmus” jelszavával ígéretet tett a szövetségi kormányzat túlnövekedett hatalmának visszaszorítására, majd ez a szlogen a „Reagan-forradalom” középpontjába helyeződött.³⁵ Ezzel vette kezdetét a tendencia, hogy a republikánusok a szövetségi kormányzat helyett a tagállamokra és az egyénre bízták/bízzák a problémák megoldását (igaz, ezt az elvet nem mindig tudták megtartani).

Az 1990-es évektől kezdve markánssá vált az amerikai társadalomban húzóódo törésvonal az ún. morális kérdések mentén (abortusz, eutanázia, homoszexualitás megítélése, halálbüntetés, újabban az őssejt-kutatás). Ezek a kérdések legalább annyira polarizálják a közéletet, mint a gazdaság kérdése, sőt a közvélemény-kutatások és a választási tendenciák szerint a kulturális és morális kérdések egyre meghatározóbbak a pártpreferenciákban. Így az utóbbi időszakban megfigyelhető folyamat, hogy a Demokrata Párt szavazóbázisának tekintett katolikusok egyre nagyobb arányban voksolnak a republikánus jelöltekre, éppen azoknak a morális kérdésekben (pl. abortusz) elfoglalt konzervativizmusa miatt.³⁶

Obama időszakában tovább mélyült a konzervatívok és liberálisok ellentéte. Az Obama-kormányzat a bajba jutott jelzőloghitelek megsegítésével, majd az egészségbiztosítási rendszerrel („Obamacare”) új irányt adott a konzervatív kritikának: a Republikánus Párt háttérjében szerveződő aktivisták az amerikai életforma, és különösen a szabadság elárulásaként értékelték ezeket a reformokat.

Napirend és szimbólumrendszer

Edward Ashbee politológus, a Southampton-i Egyetem oktatója szerint a Tea Party támogatóinak napirendje három kérdéskör köré sűrűsödik: 1. a Barack Obama személyével kapcsolatos ellenszenv (erről részletesebben a következő fejezet szól), 2. az ország állapota és 3. a kétpártrendszer kritikája. A Tea Party támogatóinak elsődleges jellemzője, hogy pesszimisták az ország jövőjével kapcsolatban, különösen a

³⁴ Magyarics: i. m. 129. o.

³⁵ Sellers - May - McMillan: i. m. 394., 413. o., Magyarics: i. m. 138., 168.o.

³⁶ Kovács Megyesi Bálint: „Katolikus áldás a republikánus párt nagygyűlésére”. *Kitekintő*, 2012. augusztus 25. http://kitekinto.hu/amerika/2012/08/25/katolikus_aldas_a_republikanus_part_nagygyulesere. 2012. október 29, internetről letöltve: 2012. október 5.

gazdaságot illetően. Egy felmérés szerint 54%-uk nagyon rossznak minősíti a gazdasági helyzetet (az összlakosságban ez az arány 34%-os).³⁷

Mindennek okát a szövetségi kormányzat költekezésében vélik felfedezni. Ebből következik a másik közkeletű vélekedés, hogy Washington rosszul sáfárkodik az adófizető középosztály pénzével. A Tea Party tüntetésein rendszeresen visszaköszönnek azok a jelszavak, amelyek a középosztály dühét fejezik ki. A „nincsen jogod arra, amit megkerestem” és „oszd el a munkaetikámat is” szlogenek híven tükrözik, hogyan látják önmagukat a teadélutánosok, és miként vélekednek azokról a csoportokról, amelyek az obamai reformok kedvezményezettjei – vagy azoknak vélik őket. A teadélutánosok követelik az adócsökkentést, az államadósság csökkentését, az egyéni felelősségvállalást – másik oldalról viszont harcosan kiállnak az idősek ellátását biztosító Medicare-rendszer fenntartása mellett. Ezt Disch azzal magyarázza, hogy a teadélutánosoknak nincsen problémájuk ab ovo a szociális vívmányokkal, csupán ezek finanszírozhatóságát és működőképességét féltik, és rettegnek attól, hogy az állam mindenkit egységes rendszerbe kényszerít bele.³⁸

A liberális elit ostromozása rendszeres a teadélutánokon, azonban a republikánus elitnek is kijut a bírálókatól. A Tea Party az amerikai kisember dühét csatornázza be a politikába, és a mozgalom támogatói úgy érzik, hogy a Republikánus Párt vezetői távol állnak az ő világtól.³⁹

A Tea Party szimbólumhasználatával is igyekszik megkülönböztetni magát a mainstream politikai erőktől. Ennek – más protest mozgalmak esetében is bevált – módja, hogy a hagyományos, ismert szimbólumokat átalakítja, és ezzel új kontextusba, jelentésmezőbe helyezi bele. Nincsen mód bemutatni ezt a gazdag jelképrendszert, amelynek segítségével a mozgalom támogatói egy alternatív (?) amerikai valóságot konstruálnak, ezért csak a legjelentősebbekre utalunk.

2010. január 9-én új zászló jelent meg a Tea Party demonstrációin. A függetlenségi háború idején használt első amerikai zászlók egyikét vették alapul, amelyben a 13 gyarmatot jelképező csillagok nem párhuzamos sorokban, hanem kör alakban helyezkedtek el a bal felső sarokban lévő kék mezőben. Azonban a teadélutánosok egy újítást hajtottak végre a zászlón: a római II-es betűt behímezték a csillagok által alkotott kör közepébe. Mindez a Sarah Palin és mások által alkalmazott forradalmi retorika megerősítését szolgálta, és kifejezte a „második amerikai forradalom” iránti várakozást.

³⁷ Edward Ashbee: „Bewitched – The Tea Party Movement: Ideas, Interests and Institutions”. *The Political Quarterly*, Vol 82., No. 2. (2011), 157. o.

³⁸ Disch: „The Tea Party: the American ‘precariat’ ”. *OpenDemocracy*, 2010.december 14. <http://www.opendemocracy.net/5050/lisa-disch/tea-party-american-%E2%80%9Cprecariat%E2%80%9D>, internetről letöltve: 2012. augusztus 1.

³⁹ Ashbee: i. m. 158. o

A Tea Party mozgalom aktivistái előszeretettel használják felvonulásaikon az ún. *Gadsden zászlót*, amelyik szintén az amerikai forradalmat idézi fel. Christopher Gadsden, a Dél-Karolinából származó hazafi 1776-ban egy olyan zászlót mutatott be a dél-karolinai törvényhozásnak, amelyik sárga alapon összetekeredett csörgőkígyót ábrázolt, alatta „DON'T TREAD ON ME” (Ne taposs rám) felirattal. A fenyegető, harcias tartalmú zászló – amelyik az amerikai haditengerészet lobogójává vált – a Tea Party felvonulásain azt követően lett népszerű, hogy republikánus képviselők egy csoportja az egészségügyi reform ellen tiltakozva kibontotta a Gadsden zászlót a Capitolium erkélyén, így köszöntve az erkély alatt összegyűlt tiltakozókat.⁴⁰

A Tea Party tüntetésein megjelenő zászlóerdő meglehetősen eklektikus. Csak a Gadsden zászlónak legalább nyolcféle változata ismert (sárga, fehér, fekete vagy vörös-fehér alap, felfelé vagy lefelé kúszó kígyó stb). Az új-mexikói Tea Party megmozdulásain felbukkant a konföderációs zászló, amelyet a szeparatista déli rabszolgatartó államok 1861-1865 között fennálló államszövetsége használt hivatalos állami lobogóként (vörös alapon két, egymást metsző kék színű harántcsík, ún. Szent András-kereszt, a sávokban a 13 szakadár államot jelképező csillagokkal). A konföderációs zászlót a magyar ún. Árpád-sávós zászlóhoz hasonlóan kétes jelentéstartalom övezi. Egyrészt a volt Konföderáció államaiban élők nagy része számára a Dél regionális önazonosságát, büszkeségét fejezi ki, de sokan a déli rabszolgaság miatt egy rasszista jelképként tekintenek rá. A konföderációs zászló felbukkanása is beleilleszkedik a forradalmi szimbólumok közé. Annak idején a déliek elszakadásukat szintén a második forradalomnak nevezték, és azzal vádolták Északot, hogy zsarnokságra törekszik.

Mint látható, a függetlenségi háborúval kapcsolatos utalások jelen vannak a Tea Party szimbólumrendszerében. A függetlenségi háború meghatározó jelentőségű a mozgalom identitásában: az adózás-ellenes jelszavak, az adóztató, beavatkozó, és a polgárok jogait szűkítő nagy kormányzatnak az „ősi” alkotmányon, a régi angolszász szabadságon alapuló kritikája, a zászlók mind 1776 szellemét idézik fel. A hazafias és alkotmányvédő szimbólumrendszer alkalmas a csoportkohézió megerősítésére.

Célkeresztben: az elnök

A Tea Party kezdettől fogva karaktergyilkos kampányt folytatott Obama ellen, aki az egészségügyi reform tervezetével, valamint a körülötte kialakult demokrata párti rajongással jó alany volt erre. Nyugodtan kijelenthető, hogy az elnökkel szembeni ellenszenv a Tea Party egyik fő mozgatórugója.

⁴⁰ „Tea Party Adopts 'Don't Tread On Me' Flag”. *National Public Radio*, 2010. március 25. <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=125184586>, internetről letöltve: 2012. szeptember 7.

Obamát – saját, akár naivitásként is értelmezhető szavai szerint – meglepte a Republikánus Párt jobbratulódása és együttműködési készségének felmondása: „*Nem gondoltam, hogy a politikai kéznújtásom és bájam azonnal véget vet az elfogult, pártérdekű politizálásnak (...) Csak abban bíztam, hogy a vészhelyzet érzékelése elegendő lesz ahhoz, legalább az első évben, hogy érdekelje őket a kormányzás. És pont ezt nem látni.*”⁴¹ De hát a politizálás mindig elfogultságokon alapul, és mindig pártelvű, még a jól működő demokráciákban is – sőt talán ott még inkább. Elvégre nézetek, értékek, ideológiák és emberképek versenye elképzelhetetlen az őszinte meggyőződés, és így az alapvető elfogultság nélkül. Obama maga is tudta ezt, így nem érhetette váratlanul a jobbratulódás.

Ami váratlan volt, az a kifejezetten alantas eszközökkel operáló kampány, amelyben megkérdőjelezték Obama hazafiságát, kereszténységét, sőt amerikai születését is. Márpedig ez utóbbi különösen súlyos és felelőtlen állítás, hiszen az alkotmány II. cikkelye értelmében csak született amerikai („*natural born citizen*”) lehet az Egyesült Államok elnöke, honosított személy soha.⁴² Komikumba illő módon egyesek azt követelték, hogy Obama mutassa be a születési bizonyítványát, hogy így meggyőződhesse az elnök amerikai születéséről.⁴³ Felmérések szerint a mozgalom támogatóinak egyharmada nem hisz Obama amerikai születésében, következésképpen illegitim elnöknek tekintik.⁴⁴

Kis híján még gyilkosságok tervezésével is megvádolták a kormányt. Ugyanis elterjedt a minden alapot nélkülöző pletyka, hogy az egészségbiztosítási törvény részeként felálló bizottságok saját hatáskörben elrendelhetnék az idős emberek életműködését fenntartó kezeléseket leállítását.⁴⁵ Mindehhez tegyük hozzá, hogy az idősek nagyobb része fehér, és republikánus törzsszavazó, és máris kész az összeesküvés-elmélet receptje.

Ennél megdöbbentőbb vádak is előkerültek a teadélutánokon. Glenn Beck, a népszerű kommentátor, a konzervatív *Fox News* televízió szerkesztője a faji kártyát játszotta ki, amikor rasszizmussal vádolta Obamát, és azzal gyanúsította, hogy tetteit a fehérek elleni gyűlölet vezérli.⁴⁶ Egyszóval nincsen a világon olyan bűn, a hazugságtól kezdve a terrorizmus támogatásáig, nincsen olyan totalitárius ideológia, a fasizmustól

⁴¹ Alter: i. m. 185. o.

⁴² Hahner: i. m. 331. o.

⁴³ *The Constitution of The United States of America*. Article II. 11. o.

⁴⁴ Ashbee: i. m. 157. o.

⁴⁵ Alter: i. m. 353. o.

⁴⁶ Uo. 365. o.

kezdve a náciizmuson át a kommunizmusig, amellyel Obamát meg ne vádolták volna, és nevét Hitlerrel meg Maóval emlegették együtt.⁴⁷

Mindazonáltal nem csak Obama hívta ki maga ellen a Tea Party dühét. George W. Bush, aki sokáig a konzervatívok kedvencének számított, 2009-ben a Kongresszus elé terjesztette a pénzügyi mentőcsomagot. Busht saját pártjából érték támadások, mert a republikánus gazdaságfilozófia szerint a csődbe ment bankokat hagyni kellett volna megbukni. Jellemző, hogy Bush egyik párttársa azt mondta az elnöknek: „*Nem segíthetek a Wall Streeten. (...) Nem veszek részt a szabad piac tönkretételében.*”⁴⁸ A republikánus háttérrel bíró felzúdulást váltott ki a bankok részére nyújtott 700 milliárd dolláros pénzügyi mentőcsomag, holott sokan úgy vélték, hogy nem a bankárok, hanem a dolgozó középosztály, a kis- és középvállalkozók viszik a hátukon az országot. Ismét felszínre tört az a fajta – Európából nézve populizmusnak érzett – elitellenesség, amelyik a szabad versenyes kapitalizmus normáit kérte számon a szövetségi kormányon, mivel az amerikai mítosz szerint ez a piacgazdaság mindenkinek biztosítja az érvényesülés lehetőségét.

Az elnök személye elleni támadás egyenes következménye a szövetségi kormányzat túlterjeszkedésétől való rettegésnek. Az amerikai történelem során a szövetségi kormányzat egyre több jogkört vont magához – ez a folyamat már Alexander Hamilton pénzügyminiszter központi bankjával megkezdődött, a polgárháború során Lincolnnal folytatódott, majd az 1930-as évektől az 1960-as évek végéig tartó időszakban tetőzött, elsősorban a demokrata elnökök (Roosevelt, Kennedy, Johnson) gazdasági és szociális programjainak köszönhetően. Ekkortól datálható, hogy a „baloldalt” – vagy ahogyan az Egyesült Államokban nevezik: „a liberálisokat” – a szövetségi kormányzat túlterjeszkedésével, míg a republikánusokat Nixon, illetve Reagan óta a föderalizmus védelmével kapcsolják össze. Így tér vissza az amerikai politikába a hamiltoni „beleértett hatalom” és a jeffersoni „merev értelmezés” elve közötti vita, amelynek lényege, hogy meddig terjedhet a washingtoni szövetségi kormányzat hatásköre, és hol kell ennek megálljt szabni a polgárok érdekében.

Következtetések

A Tea Party „(ellen)forradalmi” mozgalom-e? Amellett érveltem, hogy a mozgalom maga forradalmi igénnyel lép fel, a forradalom szó modernitás előtti, 1789 előtti értelmében: vagyis nem radikális törésre, nem valami új létrehozására, hanem a régi értékrend, morál, politikai és gazdasági szellem védelmére, megőrzésére törekszik. A

⁴⁷ „Tea Party Adopts 'Don't Tread On Me' Flag”. *National Public Radio*, 2010. március 25. <http://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=125184586>, internetről letöltve: 2012. szeptember 7.

⁴⁸ George W. Bush: *Döntési helyzetek*. Ulpius-ház, 2010. 559. o.

Tea Party írott forrásokra, az alkotmányra és az 1791-es Bill of Rightsra hivatkozik a népi ellenállás jogalapjaként. Ebben az értelemben a Tea Party forradalmi, de egyúttal ellenforradalmi is: a „régit” kívánja megőrizni, úgy, ahogyan az „alapító atyák” célja sem a régi intézmények leromolása, hanem az angolszász szabadság védelme volt a zsarnoksággal szemben.

A Tea Party, miközben a nagy kormányzat ellen hadakozik a Bibliaként forgatott alkotmányra, de főleg az állampolgárok és a tagállamok jogait körülbástyázó Bill of Rightsra hivatkozva, hajlamos megkérdőjelezni ellenfelei jogtiszteletét, hazafiasságát, sőt amerikai identitását. A Tea Party a dühös, lesüllyedéstől rettegő, leginkább fehér középosztály kormányzattal és a szegényebbekkel szembeni indulatát artikulálja: a középosztály az előbbit azzal vádolja, hogy az ő pénzéből kívánja finanszírozni azt a jóléti államot, amelynek utóbbiak a haszonélvezői (ld. Disch írása). Így a tiltakozás könnyen átcsúszhat az egyszerű öngazolás terepére. A mozgalom ráadásul mindezt egy patrióta és forradalmi szimbólumrendszerrel fedi be. A protest népi mozgalom veszélyessége abban nyilvánul meg, hogy tovább fokozza az amerikai politika polarizációját.⁴⁹ Ez a polarizáció – Obama második ciklusát figyelve – vélhetően megmarad a következő években is. Ennek következményei egyelőre beláthatatlanok.

⁴⁹ Borbély Judit: „Demokratának és republikánusnak lenni...” *Méltányosság Politikaelemző Központ blogja*, 2012. október 26. <http://polblog.postr.hu/>, internetről letöltve: 2012. október. 26., Szánthó: i. m. 109-110. o.